

વીર સંવત ૨૪૯૨, મહા વદ ૦)), રવિવાર
તા. ૨૦-૨-૧૯૬૬, ગાથા-૯ પ્રવચન નંબર-૩૧

‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’ હૈ, ઉસકી ચૌથી ઢાલ ચલતી હૈ. ‘દૌલતરામજી’ એક દિગંબર પંડિત હુએ. પંડિત ને ગૃહસ્થાશ્રમ મેં રહકર જગત કે ઉપકાર લિયે, બુદ્ધિ... એક બુદ્ધિસાગર હૈ, ક્યા કહતે હેં ? ‘બુધજન’ ઢાલ, ‘બુધજન’ કી ઢાલ હૈ ઉસમેં સે ‘છહ ઢાલા’ (બનાકર) અપને ન્યાય સે વિષય (લિયા હૈ). ઉસકી ચૌથી ઢાલા. ‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’, ઉસકી ચૌથી ઢાલ કી નૌવીં ગાથા, ઉસકી આખિર કી બાત ચલતી હૈ. દેખો ! ક્યા ? અંતિમ શબ્દ હૈ ઉસકા અર્થ હૈ.

‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ નૌવીં ગાથા કા સાર હૈ. દેખો ! યહ ‘છહ ઢાલા’ તો બહુત પ્રચલિત હૈ. ‘છહ ઢાલા’ મેં ક્યા ભરા ઉસકી બહુત કઠિન, સૂક્ષ્મ બાત હૈ. અનંતકાલ સે પહલે આત્મા ક્યા ચીજ હૈ ઉસકા સમ્યગ્દર્શન અનંતકાલ મેં એક સેકંડ ભી કિયા નહીં. સમજ મેં આયા ? પુસ્તક લે લો. કહાં સે આતે હો ? ‘...સાગર’ અચ્છા. સમજ મેં આયા ?

‘છ ઢાલા’ કી ચૌથી ઢાલા કી નૌવીં ગાથા હૈ. ક્યા કહતે હેં ? દેખો ! હિન્દી મેં નૌવીં, ગુજરાતી મેં આઠવીં.

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;

તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આત્મ ધ્યાઓ.

યહ સમ્યગ્જ્ઞાન કી બાત કરતે હેં. ક્યા કહા ? કિ, અનંત-અનંત કાલ મેં અનંત બાર નૌવીં ઐવેયક ગયા. વહ પહલે આ ગયા હૈ.

મુનિવ્રત ધાર અનંતબાર, ગ્રીવક ઉપજાયો;

પૈ નિજ આતમજ્ઞાન બિના, સુખ લેશ ન પાયો.

ઉસકા ક્યા અર્થ હૈ ? કિ, યહ આત્મા અનંત બાર નૌવીં ઐવેયક તક, નરકયોનિ,

નિગોદ્યોનિ આદિ (મેં) અનંત અવતાર કરતે-કરતે નોંવી ઐવેયક કે ભી અનંત ભવ ક્રિયે. નોંવી ઐવેયક મેં તો કૌન જા સકતા હે ? કિ, જિસકી ક્રિયાકાંડ, બહુત શુક્લ લેશ્યા હોતી હે. સમજ મેં આયા ? શુક્લલેશ્યા, ભાઈ ! શુક્લલેશ્યા દૂસરી ચીજ હે, શુક્લધ્યાન દૂસરી ચીજ હે. શુક્લલેશ્યા ઐસી ચીજ હે, જિસકે પરિણામ મેં શુભભાવ અતિ તીવ્ર હો, શુભભાવ તીવ્ર હો તબ ઉસે શુક્લલેશ્યા હોતી હે.

કહતે હેં, નોંવી ઐવેયક અનંતબાર ગયા તબ ઉસકા દિગંબર નગન લિંગ થા, અઠ્ઠાઈસ મૂલગુણ ભી ઉસકા સ્વચ્છ થા ઔર દૂસરે દેવ કી ઇન્દ્રાણી ચલાને આયે તો ચલતે નહીં, ઇતના તો ઉસકા બ્રહ્મચર્ય કા મન કા રંગ થા. ઉસકે લિયે આહાર બનાકર, ચોકા બનાકર (બનાયા હો) તો પ્રાણ જાયે તો ભી ઉસકે લિયે બનાયા આહાર લેતે નહીં. ઐસે અનંતબાર નોંવી ઐવેયક ગયા તબ શુક્લલેશ્યા કા ભાવ હોકર અનંતબાર નોંવી ઐવેયક કા અવતાર ધારણ ક્રિયા, લેકિન આત્મા ક્યા ચીજ હે ઉસકે ભાન બિના અઠ્ઠાઈસ મૂલગુણ, પંચ મહાવ્રત ‘આતમજ્ઞાન બિન સુખ લેશ ન પાયા’. ઉસકા અર્થ ક્યા ? કિ, પંચ મહાવ્રત આદિ સમ્યક્ આત્મા કે આનંદ કે અનુભવ બિના અઠ્ઠાઈસ મૂલ ગુણ કે વ્રત કા રાગ, ઉસકો યહાં ‘દૌલતરામજી’ કહતે હેં, ભગવાન તો કહતે હી હેં કિ, વહ તો દુઃખરૂપ ભાવ થા. ભાઈ !

‘આતમજ્ઞાન બિના સુખ લેશ ન પાયૌ’ કા અર્થ ક્યા ? સુખ ન પાયા તો ક્યા પાયા ? દુઃખ. વહ તો આયા ઉસમેં-‘છહ ઢાલા’ મેં. સમજ મેં આયા ? ક્યોંકિ આત્મા મેં શુભ ઔર અશુભભાવ જિતને હોતે હેં સબ આસ્રવભાવ હેં, રાગભાવ હેં, વિભાવભાવ હેં, વિકારભાવ હેં. ઉસમેં શુભભાવ હો તો પુણ્ય બંધે, સ્વર્ગાદિ મિલે પાપભા હો તો નરક, નિગોદાદિ મિલે. ઉસમેં આત્મા કી શ્રદ્ધા ઔર આત્મા કે જ્ઞાન બિના જન્મ-મરણ કા અંત કભી આતા નહીં.

કહતે હેં કિ, ‘લાખ બાત કી બાત’ કા ક્યા અર્થ ક્રિયા ? દેખો, અંત મેં. ઉસકા હિન્દી. ‘જૈનધર્મ કે સમસ્ત ઉપદેશ કા સાર યહી હે...’ જૈનધર્મ કે સમસ્ત ઉપદેશ કા સર યહી હે ‘કિ-શુભાશુભભાવ વહ સંસાર હે;...’ સમજ મેં આયા ? આત્મા અંદર સચ્ચિદાનંદ નિર્મલાનંદ ભગવાન (સ્વરૂપ હે), ઉસકા અંતર સમ્યગ્દર્શન અનુભવ કે બિના ઔર સાથ મેં સ્વ-ચૈતન્ય કા સ્વસંવેદનજ્ઞાન, સ્વસંવેદનજ્ઞાન (અર્થાત્) આત્મા

આત્મા કા વેદન જ્ઞાન મેં આનંદ કા કરે, ઉસકા નામ સ્વસંવેદન, આત્મજ્ઞાન, સમ્યગ્જ્ઞાન કહતે હેં, ઇસ સમ્યગ્જ્ઞાન બિના ઔર અપની સમ્યક્ પ્રતીતિ, અનુભવ-આનંદ કે અનુભવ કે અંતર ભાન બિના ઉસને શુભાશુભભાવ અનંત બાર કિયે, પરંતુ ઉસસે જન્મ-મરણ કા અંત આતા નહીં. સમજ મેં આયા ? ક્યોંકિ શુભાશુભભાવ સંસાર હૈ. આહા..હા...! ભક્તિ કા, પૂજા કા, ઈયા કા, દાન કા, મહાવ્રત કા, બારહ વ્રત કા ભાવ શુભ હૈ, વહ ઉદયભાવ હૈ, વહ વિકાર હૈ, ઉસે ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વર તીર્થંકરદેવ બંધ કા કારણ કહતે હેં. અબંધ સ્વભાવ ભગવાનઆત્મા..

‘નિયમસાર’ મેં ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ ને પહલે શ્લોક મેં કહા હૈ, ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’, શબ્દ હૈ ના ? ભાઈ ! ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’. યે શબ્દ હેં. ‘નિયમસાર’ મેં હૈ. કૌન-સી ગાથા હૈ ? તીસરી, તીસરી. તીસરી ગાથા હૈ, દેખો ! ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’ કથા શબ્દ હૈ ? નિયમ સે જો નિશ્ચય કર્તવ્ય હૈ. યહાં ‘નિશ્ચય’ કહા ના ? ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ વહ નિશ્ચય કથા ? વહ નિશ્ચય કથા ? કિ, ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં તં ણિયમં ણાણદંસણચરિત્તં’ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ અનાકુલ આનંદકંદ આત્મા હૈ. ઇસ અનાકુલ આનંદસ્વરૂપ કા ‘ણિયમેણ’ નિશ્ચય સે. સમ્યગ્દર્શન નિશ્ચય સે જીવ કો કર્તવ્ય-કરનેલાયક હૈ. સમજ મેં આયા ? શુભાશુભભાવ કરનેલાયક નહીં હૈ. કર્તવ્ય નહીં હૈ, ઐસે કહા, દેખો ! સમજ મેં આયા ? આતા હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાની કો ભી જબ તક વીતરાગભાવ ન હો તબ તક ઐસા શુભભાવ આતા હૈ, હોતા હૈ, હોય હૈ, પરંતુ વહ ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’ કાર્ય નહીં. આહા..હા...! કથા (કહા) ?

નિયમ સે કરનેલાયક હો તો ‘તં ણિયમં ણાણદંસણચરિત્તં’. યહાં પહલે સે ‘ણાણદંસણચરિત્તં’ લિયા હૈ. ‘તત્ત્વાર્થસૂત્ર’ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર સે લિયા હૈ. ક્યોંકિ જ્ઞાન લિયા હૈ કિ, અપના ઔર પર કા અંતર મેં સમ્યક્ બોધ હુએ બિના પ્રતીતિ-સમ્યગ્દર્શન, ભાન બિના, અનુભવ બિના સમ્યગ્દર્શન હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ? ‘સ્વાનુભૂત્યાચકાસતે’ ‘સમયસાર’ કે પહલે શ્લોક મેં ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ મહારાજ (કહતે હેં), ‘નમઃ સમયસારાય સ્વાનુભૂત્યાચકાસતે’ ભગવાનઆત્મા પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે પ્રસિદ્ધ નહીં હોતા. અંતર મેં ઉસકી પ્રસિદ્ધિ, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન કી (પ્રસિદ્ધિ)

શુભાશુભભાવ સે નહીં હોતી. આહા...! ‘સ્વાનુભૂત્યાચકાસતે’.

ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ દ્વિગંબર મુનિ ઇસ ભરતક્ષેત્ર મેં હુએ, જિનકો મહાન લબ્ધિ થી, ઉસ લબ્ધિ સે ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહારાજ દેહસહિત ભગવાન પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ ‘સીમંધર’ પરમેશ્વર મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મેં બિરાજતે હેં, વહાં ગયે થે, વહાં ગયે થે, આઠ દિન રહે થે. સમજ મેં આયા ? ભગવાન ‘સીમંધર’ પરમાત્મા વર્તમાન મેં મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મેં બિરાજતે હેં. ઉસ સમય ભી બિરાજતે થે. ક્યોંકિ ઉનકા આયુષ્ય કરોડ પૂર્વ કા હે. કરોડ પૂર્વ કા આયુષ્ય ! ઓ..હો..હો....! કરોડ પૂર્વ કિસે કહતે હેં માલૂમ હે ? નહીં ? એક પૂર્વ મેં સત્તર લાખ કરોડ વર્ષ ઔર છપ્પન હજાર કરોડ વર્ષ જાતે હેં ઉસે એક પૂર્વ કહતે હેં. ઓ..હો...! ક્યા ઉસમેં ? ઉસમેં તો થોડા આયા. સત્તર લાખ કરોડ. એક કરોડ, દો કરોડ, ત્રીન કરોડ ઔસે નહીં, એક હજાર કરોડ ઔસે નહીં, લાખ કરોડ ઔસે નહીં, સત્તર લાખ કરોડ. સત્તર લાખ કરોડ ઔર ઉપર છપ્પન હજાર કરોડ. ઇતને વર્ષ કા એક પૂર્વ હોતા હે. ઔસા-ઔસા એક કરોડ પૂર્વ કા ભગવાન કા આયુષ્ય હે.

‘સીમંધર’ પરમાત્મા વર્તમાન મેં કેવલજ્ઞાની સમવસરણ મેં બિરાજતે હેં. ઇન્દ્ર ઉપર સે વ્યાખ્યાન સુનને કો, પ્રવચન સુનને કો (જાતે હેં). વર્તમાન મેં મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મેં મનુષ્ય દેહ મેં બિરાજતે હેં, ઇન્દ્રોં જાતે હેં, નાગેન્દ્ર, સુરેન્દ્ર, નરેન્દ્ર, નાગ ઔર વાઘ સબ ભગવાન કા પ્રવચન સુનને જાતે હેં. વહાં ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ ગયે થે. દ્વિગંબર સંત મુનિ દો હજાર વર્ષ પહલે સંવત ૪૮ મેં ભરતક્ષેત્ર મેં (થે), વે વહાં સે વહાં ગયે, દેહ (સહિત), હાં ! આહારક શરીર નહીં થા. પહલે ચૌદ પૂર્વ ઔર આહારક શરીર થે વહ નહીં થા. લબ્ધિ થી, જમીન સે ચાર તસુ ઉપર ચલને કી (લબ્ધિ થી).

ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહાસંત મુનિ આચાર્ય (કો) લબ્ધિ થી તો વહાં ગયે થે. વહાં સે આકર વે શાસ્ત્ર બનાયે હેં. ‘સમયસાર’, ‘નિયમસાર’, ‘પ્રવચનસાર’, ‘પંચાસ્તિકાય’ ઇત્યાદિ. ઉસમેં વહાં (‘નિયમસાર’ મેં) ત્રીસરી ગાથા મેં કહતે હેં, અ..હો...! વહાં ભી વહી કહતે હેં, ભાઈ ! ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ’ યહ ‘દૌલતરામજી’ કહતે હેં. પૂર્વ કે આચાર્યોં ને કહા વહી કહતે હેં, અપને

ઘર કી બાત નહીં કહતે.

યહાં ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ કહતે હૈં, ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’. જો આત્મા કો નિશ્ચય સે-વાસ્તવ મેં કરનેલાયક હો તો સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન ઔર સમ્યક્ચારિત્ર (કરનેલાયક હે). સમજ મેં આયા ? ઔર વહાં ભી લિયા હે, ‘વિવરીયપરિહરત્થં મણિદં ખલુ સારમિદિ વયણં !’ ઇસ શાસ્ત્ર કા નામ ‘નિયમસાર’ હે. નિયમ ઔર સાર. નિયમ સે અપના આત્મા શુદ્ધ અખંડાનંદ પ્રભુ પૂર્ણ આનંદ કા કંદ હે, ઐસા સ્વસન્મુખ હોકર (અનુભવ કરના). શરીર, વાણી, મન કી જડ કી ક્રિયા ભિન્ન, પુણ્ય-પાપ કા ભાવ બંધ કા કારણ હે, વર્તમાન એક સમય કી વર્તમાન દશા હે વહ તો અલ્પ જ્ઞાન, અલ્પ દર્શન, અલ્પ વીર્ય હે, ઇતના મેં નહીં. મેં તો એક સેકંડ કે અસંખ્ય ભાગ મેં પૂર્ણ.. પૂર્ણ.. પૂર્ણ જ્ઞાન સે ભરા, પૂર્ણ અતીન્દ્રિય આનંદ સે ભરા, પૂર્ણ શાંતિ નામ ચારિત્ર સે (ભરા), સ્વરૂપ ચારિત્ર, હાં ! ઔર પૂર્ણ દષ્ટા ભાવ સે ભરા, પૂર્ણ સ્વચ્છતા, પૂર્ણ વિભૂતા, પૂર્ણ પ્રભુતા, પૂર્ણ સ્વસંવેદતા (સે ભરા હું). પૂર્ણ સ્વસંવેદતા કા અર્થ – મેં મેરે સે વેદન મેં આનેવાલા હૂં, ઐસા આત્મા મેં એક ગુણ હે. કયા કહા સમજ મેં આયા ?

શુભાશુભ વિકલ્પ રાગ હે, ઉસસે આત્મા વેદન મેં જાનને મેં આતા હે ઐસા આત્મા મેં કોઈ ગુણ હે નહીં. સમજ મેં આયા ? આત્મા મેં એક ઐસા ગુણ હે, કહતે હૈં કિ, પ્રકાશ ગુણ. પ્રકાશ કા અર્થ ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’ અપના શુદ્ધ ભગવાનઆત્મા અપને સે ‘સ્વાનુભૂત્યાચકાસતે’ વહ તો અપના અનુભવ, પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે પૃથક્ હોકર અંતર સ્વરૂપ કા સ્વસંવેદનજ્ઞાન કા આનંદ કા અનુભવ કરકે, અપની અપને સે પ્રસિદ્ધિ કરતે હૈં, વહ અપના સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર વહી નિયમ સે અપના કર્તવ્ય નામ કાર્ય હે. આહા..હા...! સમજ મેં આતા હે ? ડોક્ટર ! લિખા હે ના ? દેખો ! ઉસમેં લિખા હે.

‘જૈનધર્મ કે સમસ્ત ઉપદેશ કા સાર યહી હે કિ-શુભાશુભભાવ વહ સંસાર હે; ઇસલિયે ઉસકી રચિ છોડકર,...’ હે ? ‘સ્વોન્મુખ હોકર નિશ્ચયસમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનપૂર્વક નિજઆત્મસ્વરૂપ મેં એકાગ્ર (લીન) હોના હી જીવ કા કર્તવ્ય હે.’ ઉનકે ઘર કી બાત નહીં હે. ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ મેં એક ભગવાન પૂર્ણાનંદ

સ્વરૂપ (હું). ‘સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો.’ આતા હૈ કિ નહીં ? ‘બનારસીદાસ’ મેં. ‘સમયસાર નાટક’. ‘ચેતન રૂપ અનૂપ અમૂરત’ મેં એક ચૈતન્ય ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદર્કંદ અનૂપ નામ જિસે કોઈ ઉપમા નહીં, અમૂરત (અર્થાત્) જિસમેં રંગ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ નહીં અથવા જિસમેં અમૂરત (અર્થાત્) યે વિકારી પરિણામ ભી જિસમેં નહીં. ‘સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો.’ મેરા સ્વભાવ તો અંદર પરમાનંદ સિદ્ધ સમાન મેરી ચીજ હૈ. યહ ‘બનારસીદાસ’ કહતે હૈં, પરંતુ અનાદિકાલ સે ‘મોહ મહાતમ આતમ અંગ, કિયૌ પરસંગ મહા તમ ઘેરૌ.’ કર્મ ને નહીં, મૈંને મોહ મહાત્મ્ય કિયા, પરકા માહાત્મ્ય કિયા, અપના માહાત્મ્ય અનાદિ સે છોડ દિયા. સમજ મેં આયા?

ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ, જિસકો સર્વજ્ઞદેવ આત્મા કહતે હૈં, જિસકો સર્વજ્ઞદેવ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ પુણ્ય-પાપ કે આસ્રવ સે રહિત, જડ કી કિયા દેહ, વાણી, મન સે રહિત ઐસા આત્મા, ઉસકી મૈંને અનંતકાલ મેં સંભાલ કી નહીં, ઉસકા ભાન કિયા નહીં. વહ તો અનંતકાલ સે જો કરનેલાયક કાર્ય થા વહ કિયા નહીં. સમજ મેં આયા ? કરનેલાયક ક્યા થા ? ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં તં ણિયમં ણાણદંસણચરિત્તં’ યહાં સ્વસન્મુખ કહતે હૈં વહ. સ્વસન્મુખ. વહ તો ગ્યારવી ગાથા મેં આયા ના ? ભાઈ ! ‘ભૂતાર્થ અભિગતાહા:’ અથવા

વવહારોઽમૂદત્યો મૂદત્યો દેસિદો દુ સુદ્ધગઓ।

મૂદત્યમસ્સિદો ખલુ સમ્માદિટ્ઠી હવદિ જીવો।।૧૧।।

ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ દિગંબર સંત મુનિ હુએ, ઉનકે બાદ ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ ૧૧૦૦ વર્ષ પહલે દિગંબર સંત હુએ, વે કહતે હૈં કિ, ‘સ્વાનુભૂત્યાચકાસતે’ સમજ મેં આયા ? તેરા આત્મા અંતર મેં.. ભૂતાર્થ કા અર્થ ભી ઉન્હોં ને કિયા, ‘મૂદત્યમસ્સિદો’ ભગવાન ! તુમ તો ભૂતાર્થ નામ ત્રિકાલ આનંદર્કંદ ધ્રુવ ધાતુ સત્ ચૈતન્યસત્ હૈ, ઐસા ચૈતન્ય મહાસત્ પ્રભુ, ઉસકા આશ્રય લેને સે, ઉસકા આશ્રય લેને સે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! યે સૌભાગ્ય આત્મા કી બાત કરતે હૈં, દેખો યહાં ! આહા...હા....!

ભગવાનઆત્મા ભૂતાર્થ ‘મૂદત્યમસ્સિદો ખલુ’ ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ ને કહા, ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ ને કહા, અ...હો....! શુદ્ધનય કે અનુસાર શુદ્ધ ચિદાનંદ પ્રભુ અંતર્મુખ

હોકર અપના પૂર્ણ શુદ્ધ દ્રવ્ય સ્વભાવ, પરમાત્મ સ્વભાવ, ધ્રુવ સ્વભાવ, એકરૂપ અભેદ સ્વભા કા આશ્રય કરતે હેં અર્થાત્ ઉસકે સ્વસન્મુખ હોતે હેં ઉસે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ ઔર સમ્યગ્દર્શન હુએ બિના જ્ઞાન સમ્યક્ હોતા નહીં ઔર સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન બિના સમ્યક્ચારિત્ર કભી ત્રીનકાલ ત્રીનલોક મેં હોતા નહીં. વહ પહલે આ ગયા ના ? પહલે આ ગયા ના ? ક્યા આયા ? ૧૭ વાં શ્લોક હૈ ના ? ત્રીસરી ઢાલ કા ૧૭ વાં શ્લોક. ‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’.

‘મોક્ષમહલકી પરથમ સીઢી, યા બિન જ્ઞાન ચરિત્રા;’ ભગવાનઆત્મા...! ૧૭ વાં શ્લોક હૈ, ૧૭ વાં. હિન્દી મેં ૮૩ પન્ના હૈ. સમજ મેં આયા ? સમ્યગ્દર્શન ‘ણિયમેળ ય જં કજ્જં’ જો ભૂતાર્થ આશ્રિત સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ, જો ત્રિકાળ જ્ઞાયકમૂર્તિ ભગવાન ઉસકે અંતર સન્મુખ હોકર અપની નિર્મલ પર્યાય સમ્યગ્દર્શન મેં આત્મા અતીન્દ્રિય કા સ્વાદ આતા હૈ, સમ્યગ્દર્શન મેં અતીન્દ્રિય આનંદ કા સ્વાદ આતા હૈ, ઐસા જો સમ્યગ્દર્શન (હૈ) વહ મોક્ષમહેલ કી પ્રથમ સીઢી (હૈ). હૈ ? પઢા હૈ કિ નહીં ? પહલે કિતની બાર પઢા હૈ ?

‘મોક્ષમહલકી પરથમ સીઢી, યા બિન જ્ઞાન ચરિત્રા;’ ઐસા સમ્યગ્દર્શન, સ્વાનુભવ આત્મા આનંદકંદ કી અંતરદષ્ટિ, અનુભવ, ઇસ અનુભવ કે બિના જ્ઞાન ઔર ચારિત્ર સમ્યક્તા ન લહે. સચ્ચાપના પ્રાપ્ત નહીં કરતા. મિથ્યાચારિત્ર ઔર મિથ્યાજ્ઞાન ચાર ગતિ મેં રખડને કા કારણ હૈ. શાસ્ત્ર કા પઢા હુઆ, ગ્યારહ અંગ કા પઢા હુઆ, નૌ પૂર્વ કા પઢા હુઆ જ્ઞાન ભી દુઃખરૂપ હૈ. સમજ મેં આયા ? અપને આત્મા કા સમ્યક્ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન, જો નિયમ સે કરનેલાયક ભગવાન આચાર્ય કહતે હેં, ઐસા અનુભવ સમ્યગ્દર્શન હુએ બિના તેરા જ્ઞાન ઔર તેરી વ્રતાદિ કી ક્રિયા સમ્યક્તા ન લહે, સચ્ચાપન પ્રાપ્ત નહીં કરતા. ઉસે બાલતપ ઔર બાલતપ કહને મેં આતા હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા...હા...!

અનંતકાલ (મેં) ઐસા ટાઈમ આયા તો ટાઈમ ગંવા દિયા. અનંત-અનંત કાલ મેં... સમજ મેં આયા ? સચ્ચા ટાઈમ આયા, સત્ય ક્યા હૈ (વહ) સુનને મેં ભી આયા, સમજે નહીં, સમજ મેં લિયા નહીં. બાહર મેં ધંધા, ધંધા, વ્યવહાર ધંધા, યે ભી વ્યવહાર ધંધા. ‘યોગસાર’ મેં કહતે હેં ના ? ભાઈ ! વ્યવહાર ધંધા. પુણ્ય કી

ક્રિયા વ્યવહાર ધંધા છે. ભગવાનઆત્મા નિયમ સે કરનેલાયક જો આત્મા કી ક્રિયા સમ્યગ્દર્શન હુઆ નહીં તો જ્ઞાન ઔર ચારિત્ર સચ્ચાપના પ્રાપ્ત નહીં કરતા, જૂઠાપન પ્રાપ્ત કરતા છે. ઉસકા ગ્યારહ અંગ કા અભ્યાસ, નૌ પૂર્વ પઢા વહ ભી જૂઠા જ્ઞાન (હૈ) ઔર સમ્યગ્દર્શન બિના, આત્મા કી અનુભૂતિ બિના, આત્મા કે આનંદ કે અનુભવ કી ભૂમિકા પ્રગટ હુએ બિના જિતના વ્રત, ક્રિયાકાંડ કરે સબકો મિથ્યાચારિત્ર કહને મેં આતા છે.

‘સો દર્શન, ધારો ભવ્ય પવિત્રા.’ ‘દૌલતરામજી’ કહતે હેં, અરે...! ભવ્ય જીવ ! તુને અનંતકાલ મેં સમ્યગ્દર્શન ધારણ ક્રિયા નહીં તો અબ તો ધારણ કર, અબ તો પ્રગટ કર. ‘દૌલ’ સમજ સુન ચેત સયાને, કાલ વૃથા મત ખોવે;’ અપને કો ભી કહતે હેં, હાં ! દૂસરે જીવ કો કહતે હેં. ‘દૌલ’ સમજ સુન ચેત સયાને’ હે સયાના ! ‘કાલ વૃથા મત ખોવે.’ અનંતકાલ મેં એસા કાલ મિલા દુનિયા કે લિયે કાલ મત ગંવા. તેરા આત્મા કયા ચીજ હૈ ઉસ ઔર તેરા આરાધન, સમ્યગ્દર્શન કી ઔર હોના ચાહિયે. ‘યહ નરભવ ફિર મિલન કઠિન હૈ, યહ નરભવ ફિર મિલન કઠિન હૈ, જો સમ્યક્ નહિ હોવે.’ યદિ સમ્યક્ અનુભવ... યહ સમ્યક્ રત્ન કી બાત કરતે હેં. તીન રત્ન હેં કિ નહીં ? તીન રત્ન નહીં કહતે ? સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ: યે તીન રત્ન હેં. ઇસ રત્ન સે મુક્તિ મિલતી હૈ. મુક્તિ નામ કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન સિદ્ધ કી પર્યાય. તીન રત્ન કયા ? સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યક્ચારિત્ર. યહાં સમ્યગ્દર્શન કી બાત કરતે હેં. અનંતકાલ મેં તુને યહ ક્રિયા નહીં તો અરે...! પ્રાણી ! અરે...! જીવ ! ભગવાનઆત્મા ! દેખો ! સબ કી રુચિ છોડકર...

ભગવાન ! ‘નિયમસાર’ (મેં) તો ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ વહાં તક કહતે હેં કિ, શરીર, વાણી, મન, કર્મ યે તો અજીવ હેં લેકિન પુણ્ય-પાપ કા ભાવ ભી અજીવ ઔર પરદ્રવ્ય હૈ. ‘નિયમસાર’ ૫૦ વીં ગાથા. સમજ મેં આયા ? લેકિન આત્મા મેં જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય કા ક્ષયોપશમ, વિકાસ, વર્તમાન સમય કી પર્યાય પ્રગટ હૈ ઉસકો ભી ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ પરદ્રવ્ય કહતે હેં. સમજ મેં આયા ? ડોક્ટર ! કઠિન પડતા હો તો ધીરે-ધીરે કહેંગે. યહાં કોઈ દિન નહીં ચલા જાતા હૈ. દેખો !

પુવ્વુત્તમયલભાવા પરદવ્વં પરસહાવમિદિ હેયં।

સગદવ્વમુવાદેયં અંતરતત્ત્વં હવે અપ્પા||૫૦||

ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહારાજ સંત દિગંબર મહાન સંત, વર્તમાન મેં સ્વર્ગ મેં બિરાજતે હેં. પંચમકાલ કે સંતો કેવલજ્ઞાન હૈ નહીં તો વર્તમાન મેં સ્વર્ગ મેં બિરાજતે હેં, એક ભવ કરકે કેવલજ્ઞાન પાકર મોક્ષ મેં જાને કી તૈયારી ઉનકી હૈ. વે ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ દિગંબર સંત કહતે હેં કિ, પૂર્વ મેં જો આત્મા કા ભાવ કહા, ૪૯ ગાથા તક બહુત કહા, થોડી સૂક્ષ્મ બાત હૈ. ભગવાનઆત્મા ! ‘લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ ઉસકા અર્થ કિ, એક સમય મેં પ્રભુ શરીર, વાણી, કર્મ તો જડ હૈ હી, પરદ્રવ્ય હૈ હી (ઉન્હેં) દષ્ટિ મેં છોડ દે. ઔર પુણ્ય-પાપ કા ભાવ વિકાર હૈ વહ ભી પરદ્રવ્ય હૈ, પરભાવ હૈ, હેય હૈ. તીન બોલ લિયે. ઇસકે અલાવા અપની વર્તમાન જ્ઞાન કી ક્ષયોપશમ પર્યાય વિકાસ કી પર્યાય હૈ, જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય કી (વિકસિત પર્યાય હૈ) ઉસકો ભી યહાં ભગવાન આચાર્ય પરદ્રવ્ય કહતે હેં, પરભાવ કહતે હેં, હેય કહતે હેં. તીન વિશેષણ હૈ, દેખો ! ૫૦ વીં ગાથા. બહુત બાર વ્યાખ્યાન હો ગયે હેં.

‘પરદવ્વં પરસહાવમિદિ હેયં’ ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ પ્રભુ કહતે હેં કિ, આત્મા કિસે કહતે હેં ? કિ, આત્મા એક સમય કી પર્યાય જો વિકાસ કી હૈ વહ આત્મા નહીં. આહા..હા..! વિકાસ સમજતે હેં ? વિકાસ (માને) ક્ષયોપશમ. ભાષા નહીં સમજતે ? વે ક્ષયોપશમ હૈ ના ? જ્ઞાન કી પર્યાય કા વિકાસ, ઉઘાડ હૈ ના ? ઉઘાડ. ઉઘાડ કો ક્યા કહતે હેં ? વિકાસ.. વિકાસ કો હિન્દી મેં ક્યા કહતે હેં ? ઉઘાડ. ઉઘાડ કહતે હેં ના ? આત્મા તો કેવલજ્ઞાનકંદ હૈ, પૂર્ણાનંદ હૈ પરંતુ ઉસકી પર્યાય મેં જો ક્ષયોપશમભાવ હૈ, મતિ, શ્રુત, અવધિ ઔર મન:પર્યાય ક્ષયોપશમભાવ હૈ ઉસકો ભી યહાં ભગવાન તો પરદ્રવ્ય કહતે હેં.

મુમુક્ષુ :- ક્યોં ?

ઉત્તર :- ક્યોંકિ ઉસકા આશ્રય લેને સે આત્મા કી શાંતિ નહીં મિલતી. પર્યાય કા આશ્રય લેને સે આત્મા કી શાંતિ કી વૃદ્ધિ હોતી નહીં. સમજ મેં આયા ? સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન કી બાત બાદ મેં કરો. લેકિન પહલે, દેખો ! જ્ઞાન કા ક્ષયોપશમ વિકાસ હૈ, દર્શન કા ઉઘાડ હૈ, વીર્ય કા ઉઘાડ હૈ. હૈ ના વર્તમાન મેં ? પર્યાય મેં હૈ ના ?

ઉસકો ભી ભગવાન પરદ્રવ્ય કહતે હેં. ક્યોં ? કિ, ઉસકે આશ્રય સે આત્મા કો સમ્યગ્દર્શન નહીં હોતા. ક્યા કહા ?

મુમુક્ષુ :- સમજ મેં નહીં આયા.

ઉત્તર :- સમજ મેં નહીં આયા ? ફિર સે કહતે હેં, સુનો ! યહ આત્મા ભગવાન એક સમય મેં - સેકંડ કે અસંખ્ય ભાગ મેં પૂર્ણ અખંડ દ્રવ્ય સ્વભાવ વસ્તુ હે. ઇસકે અલાવા, પુણ્ય-પાપ કે ભાવ કો તો પરદ્રવ્ય કહા, પરવસ્તુ કહા. ક્યોંકિ વહ અપની ચીજ નહીં. છૂટ જાતી હે. શરીર, વાણી, કર્મ તો અજીવ હેં, પર પૃથક્ હેં, પરંતુ અપની વર્તમાન દશા મેં જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય કા ઉઘાડ જો હે ઉસકો પરદ્રવ્ય કહા, પરભાવ કહા. ક્યોંકિ ઉસમેં સમ્યગ્દર્શન કી નવી પર્યાય ઉસમેં સે ઉત્પન્ન નહીં હોતી. થોડી સૂક્ષ્મ બાત હે, ભાઈ !

સમ્યગ્દર્શન કી પર્યાય... સમ્યગ્દર્શન પર્યાય હે, ગુણ નહીં, ગુણ ત્રિકાલ હે. સમ્યગ્દર્શન પ્રથમ સીઢી-મોક્ષમહેલ કી પહલી સીઢી સમ્યગ્દર્શન જો હે વહ શરીર, વાણીમેં સે નહીં આતા, પુણ્ય-પાપભાવમેં સે નહીં આતા, એસે વર્તમાન ક્ષયોપશમ જ્ઞાન, દર્શન, વીર્ય હે ઉસમેં સે નહીં આતા. ભગવાન પૂર્ણાનંદ પ્રભુ શુદ્ધ દ્રવ્ય ધ્રુવ હે ઉસકી અંતરદષ્ટિ કરને સે ઉસમેં સે સમ્યગ્દર્શન પર્યાય પ્રગટ હોતી હે. આહા...હા...! સમજ મેં આયા કિ નહીં ? ઇતને વર્ષ સે ભક્તિ તો બહુત કરતે હો.

મુમુક્ષુ :- યે આત્મા કી ભક્તિ..

ઉત્તર :- આત્મા કી ભક્તિ ચલતી હે. આત્મા કી ભક્તિ કા નામ સમ્યગ્દર્શન. પર કી ભક્તિ કા નામ શુભભાવ.

યહ નિશ્ચયભક્તિ. ભગવાનઆત્મા એક સમય મેં પૂર્ણ દ્રવ્ય, ઉસકી એક સમય કી પર્યાય કો ભી યહાં પરદ્રવ્ય કહકર, પરભાવ કહકર હેય કર દિયા. એક રહા ભગવાન પૂર્ણ અખંડાનંદ ધ્રુવ વસ્તુ, ઉસકી અંતર દષ્ટિ કરને સે, ઉસકા આશ્રય લેને સે, અનંત જીવ કો જિતનોં કો સમ્યગ્દર્શન હુઆ, હે ઔર હોગા સબ કો અંતર્મુખ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ કી અંતર દષ્ટિ કરને સે, ઉસકે આશ્રય સે હોતા હે. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! બહુત સૂક્ષ્મ હે, ભાઈ ! બાત ચલતી નહીં, બાહર કી ક્રિયા કરકે જિંદગી

પૂરી (કરતે હેં). આત્મા કા લાભ સમ્યગ્દર્શન કી શ્રદ્ધા ક્યા હૈ ઉસકી ભી ખબર નહીં. સમજ મેં આયા ?

સમ્યગ્દર્શન, જો દ્રવ્ય વસ્તુ હૈ.. યહાં કહા ના ? સ્વસન્મુખ હોકર. સ્વસન્મુખ કા વહ અર્થ હૈ. પૂર્ણ વસ્તુ, પૂર્ણ વસ્તુ. સ્વ પૂર્ણ વસ્તુ કે સન્મુખ. વર્તમાન પર્યાય, રાગ ઓર નિમિત્ત કા આશ્રય છોડકર પૂર્ણ સ્વભાવ કા અંતર આશ્રય લેના, ઉસકે આશ્રય સે સમ્યગ્દર્શન હોતા હૈ. અનંતકાલ મેં નહીં હુઈ (ઐસી) સમ્યગ્દર્શન પર્યાય અપને દ્રવ્ય કે આશ્રય સે હોતી હૈ. સમજ મેં આયા ?

આચાર્ય તો ઇસસે ભી આગે બાત કરતે હેં કિ, સમ્યગ્દર્શન પર્યાય હુઈ ઓર અપને સ્વરૂપ કા સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ ઉસકો ભી યહાં તો આચાર્ય પરદ્રવ્ય કહતે હેં, પરભાવ કહતે હેં, હેય કહતે હેં. કયો ? કિ, જો પર્યાય અંદર મેં દ્રવ્ય સન્મુખ હોકર પ્રગટ હુઈ ઉસ પર્યાય કે આશ્રય સે, નઈ પર્યાય શુદ્ધિ કી વૃદ્ધિ ઉસકે આશ્રય સે નહીં હોતી. સમજ મેં આયા કિ નહીં ? કભી બાત સુનને મેં આતી હૈ. ક્યા (કહા) ? ફિર સે ? ફિર સે કહતે હેં, ભાઈ ! ભાઈ કહતે હેં ફિર સે કહો. વન્સ મોર, કહતે હેં ના ? યે તો ફિર સે સમજને જૈસી બાત હૈ.

ઐસી બાત અનંતકાલ મેં સુની નહીં. સુની હો તો અંદર મેં યથાર્થપને રુચિ હોની ચાહિયે. આચાર્ય તો ‘સમયસાર’ કી ચૌથી ગાથા મેં કહતે હેં, ‘સુદપરિચિદાણુભૂદા સવ્વસ્સ વિ કામભોગબંધકહા !’ ‘સુદપરિચિદાણુભૂદા’ અરે..! ભગવાન ! અરે.. જીવ ! આચાર્ય તો ભગવાન કહકર બુલાતે હેં, હાં ! ‘સમયસાર’ કી ૭૨ વીં ગાથા હૈ, ઉસમેં ભગવાનઆત્મા કહતે હેં. ભગવાનઆત્મા હૈ ના, પ્રભુ ! તુમ તો મહિમાવંત આનંદકંઠ પ્રભુ હો ના ! ભગવાન ! તેરી ચીજ કી બાત તુને અનંતકાલ મેં કભી સુની નહીં. સુને બિના પરિચય ક્રિયા નહીં, પરિચય ક્રિયે બિના અનુભવ હુઆ નહીં. તો ક્યા હુઆ ? કામભોગ બંધકથા. ઉસકા અર્થ રાગ કા કરના, પુણ્ય-પાપ ભાવ કા કરના ઓર પુણ્ય-પાપ કા ભોગના. બસ ! વહ બાત અનંતકાલ મેં અનંત બાર સુની હૈ. શુભાશુભભાવ કા કરના. કામ-ઈચ્છા, રાગ. ભોગ-અનુભવ. પુણ્ય-પાપ ભાવ કા કરના ઓર ઉસે ભોગના. વહ બાત અનંતકાલ મેં અનંતબાર સુની હૈ. તેરે પરિચય મેં ભી વહ બાત અનંતબાર આ ગઈ હૈ ઓર તેરે અનુભવ મેં ભી

આ ગઈ છે. ‘અયત્તસ્સુવલંભો’ પરંતુ ભગવાન ઇસ પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ સે પાર છે. અખંડાનંદ પ્રભુ હૈ ઉસકી બાત, એકત્વ કી, રાગ સે પૃથક કી બાત ભગવાન તુને અનંતકાલ મેં યથાર્થપને સુની નહીં. સમજ મેં આયા ? સુની નહીં તો પરિચય મેં આયા નહીં, પરિચય મેં આયે બિના અપના અનુભવ ઉસે હુઆ નહીં ઔર જિસકો અનુભવ હૈ એસે સમ્યગ્જ્ઞાની કી સેવા ઉસને કભી કી નહીં, એસા ઉસમેં લિખા હૈ. આતા હૈ ના ? ભાઈ ! ‘સમયસાર’ ચૌથી ગાથા. ‘અયત્તણિચ્છયગદો’ તીસરી (હે).

કહતે હૈં, આત્મા.. યહાં આત્મા કિસકો કહતે હૈં ? ‘સગ્દવ્વં.. સગ્દવ્વં, સ્વ દ્રવ્યં, સ્વ દ્રવ્યં’ અપની પર્યાય મેં સ્વ દ્રવ્ય કે આશ્રય સે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન જો હુઆ, ઉસ પર્યાય કો પરદ્રવ્ય કહતે હૈં. વહ પરભાવ હૈ. ક્ષાયિક સમકિત પ્રગટ હુઆ ઉસકો ભી ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ પરદ્રવ્ય કહતે હૈં, પરભાવ કહતે હૈં, હેય કહતે હૈં. ક્યોં ? કિ, સમ્યગ્દર્શન સ્વવસ્તુ કે આશ્રયે સે હુઆ પરંતુ ઉસ પર્યાય કા આશ્રય કરને સે નયી શાંતિ, નયા ધર્મ ઉત્પન્ન હોતા નહીં. આહા..હા...! ક્યોંકિ દ્રવ્યમેં સે પર્યાય આતી હૈ, પર્યાયમેં સે પર્યાય નહીં આતી હૈ. રાગમેં સે તો નહીં, નિમિત્તમેં સો તો નહીં. બાત મેં ઇતના ફર્ક હૈ. અપની પર્યાય નિમિત્ત સે પ્રગટ હોતી હૈ વહ તો નહીં, યે શુભ વિકલ્પ હૈ ઉસમેં સે તો નહીં, પરંતુ સમ્યગ્દર્શન કી પર્યાય પ્રગટ દ્રવ્ય કે આશ્રય સે હુઈ ઉસકે આશ્રય સે ભી નઈ શુદ્ધ પર્યાય પ્રગટ નહીં હોતી. ક્યોંકિ પર્યાયમેં સે પર્યાય નહીં હોતી હૈ, દ્રવ્યમેં સે પર્યાય હોતી હૈ. ભાઈ !

દ્રવતા હૈ ના ? દ્રવતિ ઇતિ દ્રવ્યં. દ્રવ્ય જો વસ્તુ અખંડાનંદ પ્રભુ પૂર્ણાનંદ સચ્ચિદાનંદ પરમપારિણામિક સ્વભાવભાવ જ્ઞાયકભાવ કે આશ્રય સે જૈસા સમ્યગ્દર્શન હુઆ, ઉસકે આશ્રય સે સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ, ઉસકે આશ્રય સે સ્થિરતા-ચારિત્ર કી લીનતા હુઈ, જો હુઈ ઉસમેં સે નયા ચારિત્ર નહીં આતા. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? પર્યાયમેં સે નયી પર્યાય ઉત્પન્ન નહીં હોતી. નયી અવસ્થા તો દ્રવ્યમેં સે ઉત્પન્ન હોતી હૈ. દ્રવ્ય એકસ્વરૂપ અખંડાનંદ ભગવાન કા આશ્રય સમ્યગ્દષ્ટિ કભી છોડતે નહીં. સમજ મેં આયા ? એક સમય ભી રાગ ઔર વર્તમાન અવસ્થા કા અવલંબન યદિ મુખ્ય હો જાયે તો દષ્ટિ મિથ્યાદષ્ટિ હો જાયે. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? થોડી સૂક્ષ્મ બાત નિકલ ગઈ.

યહ જૈનધર્મ કા દેખો..! ‘જૈનધર્મ કે સમસ્ત ઉપદેશ કા સાર...’ ભગવાન પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ જિન્હોં ને ચાર અનુયોગ કહે, ચારોં અનુયોગ કા સાર વીતરાગતા (હે), શાસ્ત્ર કા તાત્પર્ય વીતરાગતા (હે). ‘પંચાસ્તિકાય’ મેં આતા હે ના ? વીતરાગતા કા અર્થ વીતરાગતા ઉત્પન્ન કેસે હોતી હે ? દ્રવ્ય વસ્તુ અખંડાનંદ પ્રભુ મેં એસી અનંત વીતરાગતા પડી હે. દ્રવ્ય મેં, વસ્તુ મેં અનંત વીતરાગતા પડી હે. આહા..હા...! એસા દ્રવ્ય સ્વભાવ પરમાત્મસ્વભાવ પરમપારિણામિક સ્વભાવ જ્ઞાયક સ્વભાવ એકરૂપ ત્રિકાલ અભેદ સ્વભાવ (હે). સમજ મેં આતા હે ? યહ બાત ઉસને કી નહીં, યહ ક્રિયે બિના મર ગયા.

કહતે હેં, ‘ણિયમેણ ય જં કજ્જં’ જો કહતે હેં ઔર પહલે ‘વિપરીયપરિહરત્થં’ કહા. ‘વિપરીતના પરિહાર અર્થે ‘સાર’ શબ્દ યોજેલ છે.’ ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ કહતે હેં, યહ આત્મા નિશ્ચય નિજ સ્વરૂપ કે આશ્રય સે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કરનેલાયક હે. ઉસસે વિપરીત જો શુભાશુભ આદિ ભાવ હેં ઉનકો છોડને કા કારણ ઉસકા નામ ‘નિયમસાર’ કહા હે. નિયમસાર. સમજ મેં આયા ? ઉસકા સાર યહાં ‘દૌલતરામજી’ ને કહા,

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;

તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આત્મ ધ્યાઓ.

એસા કહા. ‘નિત્ય’ શબ્દ કયોં કહા હે ? ‘નિત્ય’ શબ્દ હે, (કયોંકિ) પહલે ઔર પીછે આત્મા કી ધ્યાન કરો. આહા..હા...! ‘નિત આત્મ ધ્યાઓ’ આત્મા કયા ? યહ પૂર્ણાનંદ અખંડ જ્ઞાયકભાવ વહ આત્મા. એક સમય કી પર્યાય ભી આત્મા નહીં વહ તો વ્યવહાર આત્મા (હે). પુણ્ય-પાપ કા ભાવ આસ્રવતત્ત્વ, કર્મ, શરીર આદિ અજીવતત્ત્વ (હે). આત્મા એક સમય મેં પૂર્ણ જ્ઞાયકભાવ (હે). સમજ મેં આયા ? આત્મા ઉસકો કહા. આત્મા કહા ના ? પૂર્ણ એકસ્વરૂપ. નિત્ય ધ્યાવો, એસે કહા. ‘નિત આત્મ ધ્યાઓ.’ કોઈ બાર નિત્ય આત્મા કે અલાવા કોઈ પર કા આશ્રય લેના કિ નહીં ? પર કા આશ્રય આતા હે ફિર ભી અંતર મેં સમ્યગ્દષ્ટિ ધર્મી કો આત્મા અખંડાનંદ જ્ઞાયકભાવ કા અવલંબન-આશ્રય કભી છૂટતા નહીં. ભાઈ ! હે ના ? ઉસમેં શબ્દ હે કિ નહીં ?

‘નિત આત્મ ધ્યાઓ.’ ઓ..હો..! કોઈ બાર ભગવાન કા ધ્યાન કરના કી નહીં ? આતા હૈ. જબ તક સ્વરૂપ મેં ઉપયોગ સ્થિર હોતા નહીં, શુદ્ધઉપયોગ (હોતા નહીં) તબ ઉસકા વિકલ્પ ઐસા આતા હૈ, પરંતુ અંતર દષ્ટિ મેં દ્રવ્ય કા આશ્રય કભી છૂટતા નહીં. વસ્તુ કા અંદર આશ્રય છૂટે ઔર પર્યાય ઔર રાગ કા આશ્રય હો જાયે (તો) એકાંત મિથ્યાદષ્ટિ હો જાતા હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? સૂક્ષ્મ બાત હૈ, ભૈયા ! અનંતકાલ મેં કભી સુની નહીં, સમજ નહીં તો ક્રિયા તો કહાં સે હો ? ઔર યહી કરને સે જન્મ-મરણ કા અંત આતા હૈ, દૂસરી કોઈ ક્રિયાકાંડ સે જન્મ-મરણ કા અંત આતા નહીં.

કહતે હૈં કિ, ‘નિત આત્મ ધ્યાઓ.’ ઐસા ક્યોં નહીં કહા કિ, નિત્ય રાગ કો કરો, શુભરાગ કો કરો ? દોષ હૈ, વહ તો પુણ્ય હૈ. આતા હૈ. ... આતા હૈ. ઐસે ક્યોં નહીં કહા કિ, અપની પર્યાય જો પ્રગટ હૈ, સમ્યક્ હુઆ ઉસકા ધ્યાન કરો ? સમજ મેં આયા ? પર્યાય પ્રગટ હુઈ, અવસ્થા પ્રગટ હોતી હૈ વસ્તુમેં સે, ફિર ભી વસ્તુ કી નિત્ય લક્ષ્ય ઔર દષ્ટિ રખો. પર્યાય કા લક્ષ્ય ઔર દષ્ટિ કા જ્ઞાન હો પરંતુ આશ્રય કરનેલાયક હૈ નહીં. ઐસી અંતર દષ્ટિ હુએ બિના ઉસે સમ્યગ્દર્શન હોતા નહીં ઔર સમ્યગ્દર્શન બિના સમ્યગ્જ્ઞાન કહને મેં આતા નહીં.

લાખ શાસ્ત્ર પઢે હોં, દુનિયા (મેં) લાખોં કો સમજા દે, પરંતુ સ્વયં યથાર્થ સમજા નહીં તો ક્યા સમજા દે ? સમજ મેં આયા ? ફિર ભી દુનિયા (મેં) લાખો લોગોં કો સમજા દે તો વહ તો વિકલ્પ હૈ. સમજાને કા તો વિકલ્પ હૈ, ઉસ વિકલ્પ સે તો પુણ્યબંધ હૈ. દૂસરોં કો લાભ હોતા હૈ ઉસસે અપને કો કુછ લાભ હોતા હૈ ? દૂસરા કોઈ સમજ જાયે, ઉસકી પર્યાય કા લાભ યહાં હોતા હૈ કિ નહીં ? (યે ભાઈ) ના કહતે હૈં.

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;

તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આત્મ ધ્યાઓ.

‘તોરિ’ (કહા) ના ? તો તોડને કી બાત કહી ના ? તોડે કૌન ? ખુદ તોડે. દૂસરા કોઈ તોડ દે ? ગુરુ ઔર શાસ્ત્ર તોડ દે ? ‘તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ,’ કહાં ગયે ? ભાઈ ! યહાં તો કહતે હૈં કિ, લેને કી ચીજ તો અંતર મેં હૈ, કોઈ બાહર

સે દે સકતા નહીં. ત્રીનલોક કે નાથ તીર્થંકરદેવ કે પાસ તેરા દ્રવ્ય પડા હૈ ? તેરા દ્રવ્ય તો તેરે પાસ હૈ. સમજ મેં આયા ? ઔર તેરી પર્યાય ભી તેરે પાસ હૈ ઔર તેરે દ્રવ્ય મેં તો અનંત સિદ્ધ ભગવાન હેં. કેવલજ્ઞાની એસા કહતે હેં કિ, તેરે દ્રવ્ય મેં અનંત કેવલજ્ઞાન હેં. ક્યો ?

જબ કેવલજ્ઞાન હોતા હૈ, કેવલજ્ઞાન. સ્વરૂપ કે આશ્રય સે સમ્યગ્જ્ઞાન, ચારિત્ર હુઆ, બાદ મેં ઉસકે (સ્વરૂપ કે) આશ્રય સે કેવલજ્ઞાન હુઆ. કેવલજ્ઞાન તો એક સમય રહતા હૈ ? ક્યા (કહા) ? કેવલજ્ઞાન પર્યાય હૈ, ગુણ નહીં. તો કેવલજ્ઞાન એક સમય રહતા હૈ. દૂસરે સમય કેવલજ્ઞાન દૂસરા હોતા હૈ. વહી નહીં રહતા, હોતા હૈ એસા (હી, લેકિન) વહી નહીં (હોતા). ક્યા સમજે ? કેવલજ્ઞાન પર્યાય ભી આત્મા મેં નવી-નવી ઉત્પન્ન હોતી હૈ. ક્યોંકિ પર્યાય હૈ, ગુણ નહીં. ગુણ તો અખંડાનંદ ભગવાન મેં કેવલજ્ઞાન કી પર્યાય જો પ્રગટ હુઈ એસે સાદિઅનંત જો કેવલજ્ઞાન હોતા હૈ, ઉતની કેવલજ્ઞાન (કી પર્યાય દ્રવ્ય મેં હેં). સમજ મેં આયા ?

એક સમય કા કેવલજ્ઞાન આત્મા મેં અંતર સે સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રપૂર્વક ઉત્પન્ન હુઆ. બાદ મેં એક સમય મેં કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હુઆ, દૂસરે સમય ઉસકા વ્યય હોતા હૈ. ક્યોંકિ ‘ઉત્પાદ-વ્યય-ધ્રુવ યુક્તં સત્’ પર્યાય કા ઉત્પાદ હોતા હૈ, પુરાની પર્યાય કા વ્યય હોતા હૈ, વસ્તુરૂપ સે ધ્રુવ રહતી હૈ. કેવલજ્ઞાન એક સમય કી પર્યાય દૂસરે સમય મેં વ્યય હો જાતી હૈ. દૂસરે સમય દૂસરા કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા હૈ. એસા-એસા અનંતકાળ કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન હોતા હૈ વહ સબ કેવલજ્ઞાન આત્મા કે જ્ઞાનગુણ મેં શક્તિ પડી હૈ. અંદર મેં ન હો તો આતા કહાં સે હૈ ? સમજ મેં આયા ? આહા..હા..! કહો, ડોક્ટર ! ‘અંજનચોર’ કહાં ગયા ? હમારે ભાઈ ને પ્રશ્ન ક્રિયા થા ના ? સોળ વર્ષ પહલે, સોળ વર્ષ હુએ. (સંવત) ૨૦૦૬ કી સાલ. અભી ૨૦૨૨ (ચલ રહા હૈ), ૧૬ વર્ષ હુએ. તુમ પહલે ૨૦૦૬ કી સાલ મેં આયે થે. પહલીબાર ‘રાજકોટ’ (આયે થે). માનસ્તંભ કે જન્માભિષેક કરતે થે તબ પહલી બાર દેખા. ૧૬ વર્ષ હુએ, ૨૦૦૬ કી સાલ.

યહાં કહતે હેં, ભગવાન ! આહા..હા..! આત્મા એક વસ્તુ (હૈ), ઉસમેં જ્ઞાનગુણ (હૈ). ઇસ જ્ઞાનગુણ મેં અનંતી કેવલજ્ઞાન કી પર્યાય પડી હૈ. આત્મા એક આનંદ

(ગુણ હૈ), ઉસમેં અનંત આનંદ (હૈ), ભગવાન કો જો અતીન્દ્રિય આનંદ પ્રગટ હુઆ વહ અતીન્દ્રિય આનંદ ભી એક સમય રહતા હૈ, દૂસરા સમય મેં દૂસરા અતીન્દ્રિય આનંદ, તીસરે સમય તીસરા અતીન્દ્રિય આનંદ, ઐસા અનંત અતીન્દ્રિય આનંદ સાદિઅનંત કી જિતની પર્યાય હેં સબ આત્મા કે આનંદગુણ મેં પડી હેં. સમજ મેં આયા ? આત્મા કિસકો કહતે હેં વહ બાત ચલતી હૈ. વૈસે અનંત વીર્ય. ભગવાન કો અનંત ચતુષ્ટય પ્રગટ હોતા હૈ કિ નહીં ? અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત વીર્ય ઔર અનંત સુખ. તો વહ અનંત (વીર્ય) એક સમય કી પર્યાય હૈ, દૂસરે સમય દૂસરી, તીસરે સમય તીસરી. ઐસે સાદિઅનંત. ભૂતકાલ કે કાલ સે ભવિષ્ય કાલ અનંતગુના (હૈ). યે સબ અનંતી પર્યાય એક-એક ગુણ મેં પડી હેં. ઐસે અનંત ગુણ કા પિંડ ભગવાન, ઉસકો યહાં આત્મા કહને મેં આતા હૈ. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ?

કહતે હેં, ‘તોરિ સકલ જગ દંદ-ઈંદ, નિત આત્મ ધ્યાઓ.’ આહા..હા..! આ ‘છહ ઢાલા’ તો (લોગ) બહુત પઢતે હેં ઔર કંઠસ્થ કરતે હેં. ભાવ કયા હૈ ? યહાં તો ‘દૌલતરામજી’ કહતે હેં, અરે.. આત્મા ! જિસકો આત્મા ભગવાન ને કહા, અનંત પર્યાય કા પિંડરૂપ ગુણ, અનંત ગુણ કા એકરૂપ આત્મા, ઉસકી અંતર દષ્ટિ કરો. ઉસકા જ્ઞાન કરો ઔર ઉસમેં લીન હો જાઓ. વહી મોક્ષ કા માર્ગ નિયમ સે કરનેલાયક હૈ. બાકી રાગાદિ આતા હૈ, જાનનેલાયક હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા....!

અભી અર્થ કિયા થા ના ? ‘સ્વ અપૂર્વ અર્થ.’ ‘સ્વ અપૂર્વ અર્થ.’ સ્વ-પર, સ્વ-પર કા જ્ઞાન. યહાં કહા ના ? સ્વ-પર કા જ્ઞાન. સ્વ-પર કે જ્ઞાન કા અર્થ કયા કિયા ? યહ જ્ઞાન કી વ્યાખ્યા હુઈ. (ઉસકે પહલે) દર્શન કી વ્યાખ્યા હુઈ. જ્ઞાન કી વ્યાખ્યા-સમ્યગ્જ્ઞાન. અપના શુદ્ધ સ્વરૂપ ભગવાન એકરૂપ કા જ્ઞાન. ઐસી જ્ઞાન કી અનંતી અનંતી પર્યાય અંતર મેં પડી હૈ. ઐસે અનંત ગુણ કે અવલંબન સે જો જ્ઞાન હુઆ વહ સમ્યગ્જ્ઞાન (હૈ). શાસ્ત્રજ્ઞાન સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં. વહ વ્યવહારુ જ્ઞાન હૈ, પુણ્યબંધ કા કારણ હૈ. પરસત્તાવલંબી જ્ઞાન પુણ્યબંધ કા કારણ હૈ, સ્વસત્તાવલંબી જ્ઞાન મોક્ષ કા કારણ હૈ.

સ્વ-પર કા ભેદ ઐસા જ્ઞાનમાર્ગ લિયા ના ? પહલે કહા થા. ‘તાસ જ્ઞાનકો

કારન, સ્વ-પર વિવેક બખાનૌ;’ સાતવીં, સાતવીં ગાથા. આપ મેં છઠી હોગી.

ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;
જ્ઞાન આપકો રૂપ ભયે, ફિર અચલ રહવૈ.
તાસ જ્ઞાનકો કારન, સ્વ-પર વિવેક બખાનૌ;
કોટિ ઉપાય બનાય ભવ્ય, તાકો ઉર આનૌ.

કોડ ઉપાય કરકે ભી ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદમૂર્તિ હૈ ઉસકા જ્ઞાન કર. કેસે ? સ્વ-પર કા ભેદ કરકે. સ્વ-પર કા ભેદ કયા હુઆ ? અપના આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય કા જ્ઞાન હુઆ તો ઉસમેં પુણ્ય-પાપ આદિ નહીં હૈ ઐસા પર કા જ્ઞાન હુઆ. અર્થાત્ અપને આત્મા કા, શુદ્ધ ચૈતન્ય કા અંતર્મુખ હોકર જ્ઞાન હુઆ તબ બાદ મેં રાગાદિ વ્યવહાર બાકી રહતા હૈ વહ ભી જાનનેલાયક હૈ ઐસા પર કા જ્ઞાન કરો. ‘સ્વ અપૂર્વ અર્થ.’ સ્વ કા જ્ઞાન અપૂર્વ નામ યહ આત્મા નહીં, ઐસા પુણ્ય-પાપ કા ભાવ આદિ કા જ્ઞાન કરો. હૈ ઇતના જ્ઞાન કરો. આહા..હા..! ભાઈ ! સમજ મેં આયા ? બહુત સૂક્ષ્મ બાત હૈ, ભાઈ ! યહ બાત તો પહલે એકબાર કહી થી. ‘સ્વ અપૂર્વ અર્થ.’ ઐસે દો શબ્દ હેં ના ? ઇસમેં આયા હૈ ના ?

(ચોથી ઢાલ કી) પહલી ગાથા (કી) ફૂટનોટ મેં આતા હૈ. દેખો ! ‘સ્વાપૂર્વાર્થવ્યદસાયાત્મકં જ્ઞાનં પ્રમાણમ્’ ‘પ્રમેયરત્નમાલા’ (કા સૂત્ર હૈ). ‘સ્વાપૂર્વાર્થવ્યદસાયાત્મકં જ્ઞાનં’ કયા કહા ? સમ્યગ્દર્શન તો હુઆ બાદ મેં જ્ઞાન કા આરાધન કરો, ઐસે કહા હૈ. જ્ઞાન તો સાથ મેં ઉત્પન્ન હોતા હી હૈ. સમ્યગ્દર્શન કારણ, સમ્યગ્દર્શન કાર્ય. દીપક કારણ, પ્રકાશ કાર્ય. પરંતુ હૈ સાથ મેં. લેકિન જ્ઞાન કા સમ્યગ્દર્શન હોને કે બાદ ભી અંતર જ્ઞાન કા આરાધન કરો. ઇસ જ્ઞાન કા વ્યાખ્યા ‘સ્વાપૂર્વાર્થવ્યદસાયાત્મકં’. સ્વ ભગવાનઆત્મા કા જ્ઞાન ઔર અપૂર્વ (યાની) દૂસરા. પૂર્વ-પુણ્ય, પાપ, દયા, દાન, વિકલ્પ, શરીરાદિ. અપૂર્વ નામ યહ આત્મા નહીં, વહ પર, ઉસકા જ્ઞાન કરો. હૈ ઉસકા જ્ઞાન કરો, આદરણીય નહીં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

ભગવાનઆત્મા કા સ્વ કા જ્ઞાન ઔર અપૂર્વ અર્થ નામ પર કા, રાગ-દ્વેષ, પુણ્ય-પાપ, દયા, દાનાદિ વિકલ્પ ઉઠતે હેં (ઉસકા જ્ઞાન કરો). ભાઈ ! વ્યવહાર જાના હુઆ

પ્રયોજનવાન છે, યહ ઉસમેં આ ગયા. (‘સમયસાર’) બારહવીં ગાથા મેં કહા, ‘મૂદત્યમસ્સિદો’ ભાન હુઆ. (બાદ મેં ભી) જો રાગ-દ્વેષાદિ આતે હેં, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ કા પરિણામ હોતા હે (વહ) જાનનેલાયક હે. અપના નહીં ઐસા જાનનેલાયક હે. ઐસા સ્વ-પર કા યથાર્થ ભેદજ્ઞાન કરના ઉસકા નામ આત્મજ્ઞાન અથવા સમ્યગ્જ્ઞાન કહતે હેં. યહ મોક્ષમાર્ગ કા દૂસરા અવયવ હે. સમ્યગ્દર્શન પહલા ભાગ હે, સમ્યગ્જ્ઞાન દૂસરા હે. વહ બાત કહી.

જ્ઞાન-દર્શનપૂર્વક ‘નિજઆત્મસ્વરૂપ મેં એકાગ્ર (લીન) હોના હી જીવ કા કર્તવ્ય હે.’ અબ, જ્ઞાન હો તો બાદ મેં ચારિત્ર હોતા હે, ઉસકી વ્યાખ્યા કરેંગે.

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

